

EVALUAREA GRADULUI DE SATISFACȚIE A STUDENȚILOR PRIVIND STAGIILE DE PRACTICĂ LA FACULTATEA DE FARMACIE A USMF „NICOLAE TESTEMIȚANU”

Nicolae Ciobanu¹, Zinaida Bezverhni², Tatiana Sitaru^{1,2}

¹Catedra Tehnologia medicamentelor,

²Catedra Farmacia Socială „Vasile Procopișin”, USMF „Nicolae Testemițanu”

Summary

Evaluation of students' satisfaction degree regarding internships at Pharmacy Faculty of State University of Medicine and Pharmacy „Nicolae Testemițanu”

Amid the ongoing dynamics of demand and offer of educational institutions, the role of students' satisfaction in higher education is constantly increasing. The results of students' satisfaction evaluation permit to identify the strengths and weaknesses of the university and the elaboration of strategies to increase the quality of provided services. This study represents a complex analysis of satisfaction of 2-5 year Pharmacy Faculty students regarding summer internships.

Rezumat

Pe fondul dinamicii continue a cererii și ofertei de instituții educaționale, rolul satisfacției studenților în instituțiile de învățământ superior este în continuă creștere. Rezultatele evaluării satisfacției studenților permit identificarea punctelor forte și slabe ale universității și elaborarea pe baza acestora a strategiilor privind creșterea calității serviciilor oferite. Studiul dat reprezintă o analiză complexă a satisfacției studenților Facultății Farmacie anilor 2-5 privind stagiile practice de vară.

Actualitatea

La nivel global, practica și instruirea farmaceutică suferă modificări majore, din cauză că rolul farmacistului în societate ca prestator de servicii de sănătate este în continuu recunoscut, valorificat și extins [1,2]. Multe țări, la momentul actual, sunt în criză de cadre farmaceutice, precum și cadre medicale. Organizația Mondială a Sănătății a recunoscut că în multe țări scopurile sistemului de sănătate nu pot fi atinse decât prin crearea capacităților în interiorul sistemului [4]. Obiectivul primar este pregătirea cadrelor medicale adecvate și bine pregătite, de rînd cu infrastructura academică și instituțională necesară în educația și instruirea corespunzătoare [3].

Organizația Mondială a Sănătății, dar în special Federația Farmaceutică Internațională (FIP) în numărate rânduri promovează conceptul calității în domeniul instruirii farmaceutice. Astfel FIP a adoptat două declarații privind acest concept:

- Declarația FIP privind politica în domeniul Bunei Practici de Educație Farmaceutică (Viena, 2000);
- Declarația FIP privind politica în asigurarea calității educației farmaceutice (Istanbul, 2009).

Aceste documente importante pun un accent deosebit asupra necesității pregătirii practice a studenților-farmacisti și implicarea lor mai intensă în prestarea serviciilor farmaceutice de calitate.

Organizarea și desfășurarea practicii studenților Facultății de Farmacie a USMF “Nicolae Testemițanu” are loc cu respectarea legislației privind organizarea învățământului farmaceutic în Republica Moldova, aliniată prevederilor europene privind recunoașterea calificărilor profesionale, în vederea obținerii diplomei de farmacist, în concordanță cu dezvoltarea

profesiunii și cu standardele societății europene. Abordarea acestei activități ține seama de provocările impuse pe piața muncii, de alinierea Republica Moldova către Uniunea Europeană și de schimbările privind conceptul de farmacie modernă.

Având în vedere cele expuse anterior, au fost stabilit scopul studiului și anume *“Evaluarea complexă a stagiilor practice în cadrul Facultății de Farmacie a USMF “Nicolae Testemițanu” în vederea îmbunătățirii managementului universitar”*. Pentru atingerea scopului propus, au fost trasate următoarele sarcini de studiu:

1. Reviul experienței internaționale privind managementul stagiilor practice în cadrul Facultăților de Farmacie;
2. Analiza reușitei și calității în cadrul stagiilor practice incluse în programul de studiu;
3. Evaluarea gradului de satisfacție a studenților privind efectuarea stagiilor practice;
4. Elaborarea propunerilor privind îmbunătățirea procesului de instruire practică.

Material și metode

Cercetarea dată reprezintă un studiu descriptiv de tip transversal. Materialul primar a fost colectat prin metoda chestionării prin intermediul formelor pentru auto-completare. În studiu au fost incluși studenții anilor 2-5 ai Facultății de Farmacie, care au trecut instruirea practică în anul universitar 2011-2012.

Răspunsurile au fost codificate și introduse în programul SPSS pentru Windows, versiunea 20 (SPSS, Inc, Chicago, IL). Datele fiind distribuite anormal și de natură nominală sau ordinală, au fost folosite teste non-parametrice pentru a testa asocierea dintre răspunsuri. Subanalizele au fost efectuate la nivel de an de studiu și stagiu practic. Nivelul de $p < 0,05$ a fost considerat statistic veridic și au fost raportate diferențele ce îndeplinesc acest criteriu. Datele lipsă nu au fost estimate sau utilizate în analize. Întrebările cu răspuns liber au fost analizate independent folosind analize tematice.

Pentru a atinge obiectivele propuse privitor la desfășurarea stagiilor practice în cadrul facultății de Farmacie a USMF „Nicolae Testemițanu” a fost elaborat un “chestionar de evaluare a stagiului de practică” ca instrument de cercetare. Chestionarul constă din 3 compartimente:

- A. Organizarea stagiului de practică;
- B. Efectuarea propriu-zisă a stagiului de practică;
- C. Evaluarea stagiului practic.

Prezentul chestionar a cuprins 13 întrebări pe cele 3 compartimente menționate mai sus, dintre care 12 întrebări - de tip închis și doar o singură întrebare de tip deschis. Majoritatea întrebărilor conțin răspunsuri date pe o scară Likert de 5 puncte. În plus într-o întrebare a fost folosit sistemul de notare de la 1 la 10. În cadrul întrebărilor închise au fost folosite și tipuri dihotomice de răspunsuri. Au fost utilizate următoarele variabile explicative: anul de studii, stagiul practic, perioada de desfășurare a stagiului.

Rezultate

În total ponderea studenților intervievați în numărul total de studenți din anii respectivi constituie 74,5%, cei mai reprezentativi fiind cei din anii mai mici.

Răspunsurile pentru fiecare întrebare din chestionar au fost apreciate cu un anumit număr de puncte de la 0 la 5, unde „0” reprezintă nivelul minim de satisfacție și „5” – nivelul maxim de satisfacție. Astfel, numărul maximal de puncte care poate fi obținut constituie 65 și care, de fapt, reprezintă nivelul maximal de satisfacție. În ceea ce privește gradul de satisfacție total, se observă un grad de dispersie minimal privind valorile obținute de respondenți: percentilele 25 și 75 fiind foarte apropiate de mediana (fig.1).

Astfel, mediana satisfacției totale este egală cu 51,00, valorile minime și maxime fiind 18,00 și 65,00 respectiv. Percentila 25% fiind situată la nivel de 47,00, și cea de 75% - la 56,00.

Prin analiza răspunsurilor primite de la studenți, se observă o coerență bună și în ceea ce privește gradul de satisfacție pe fiecare dimensiune (tab.1).

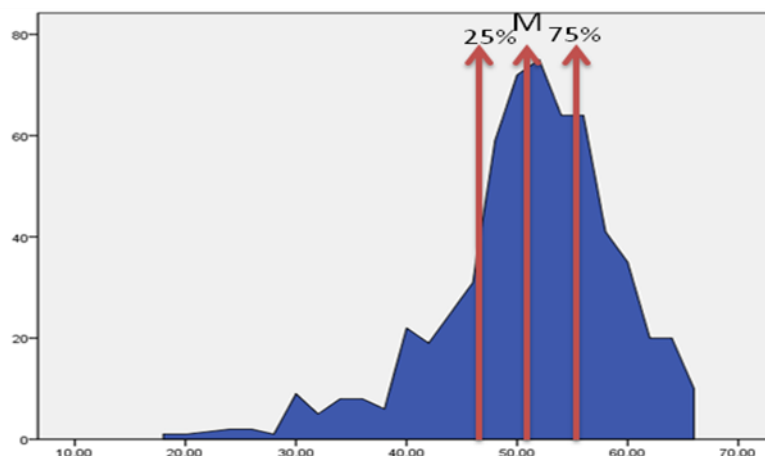

Fig.1. Analiza gradului de satisfacție total între studenții anului 1-4 (mediana, 25 și 75% percentile)

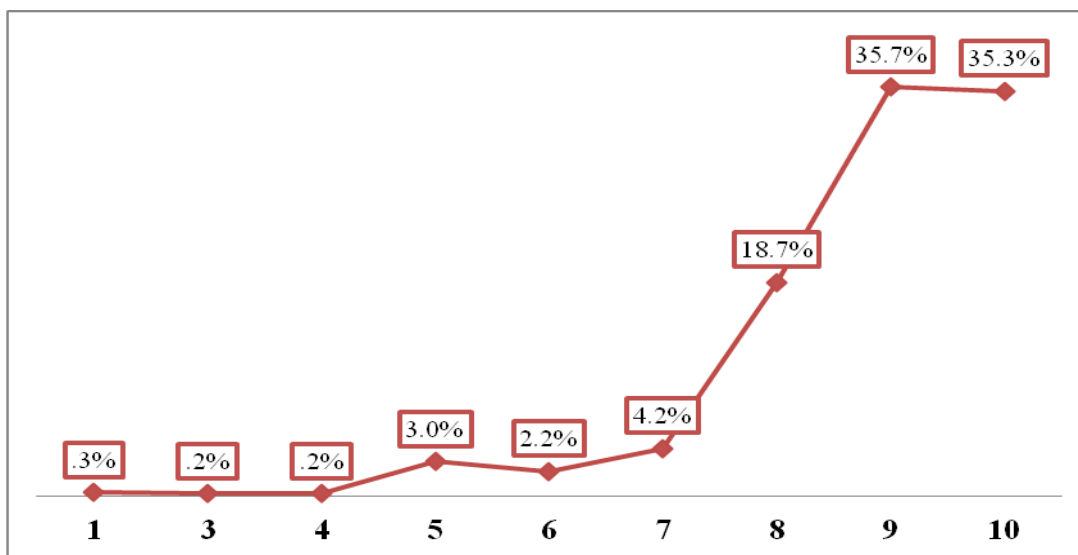
Tabelul 1

Gradul de satisfacție obținut pe fiecare dimensiune

Criteriu		Anul de studii				Total
		1	2	3	4	
1	Cum apreciați perioada rezervată desfășurării stagiului	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00
2	Cum apreciați durata stagiului	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00
3	Ați avut posibilitate să alegeți locul de practică	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00
4	Apreciați instruirea preventivă	3.00	3.00	3.00	3.00	3.00
5	Apreciați calitatea ghidului	4.00	3.00	3.00	3.00	3.00
6	Cum apreciați dotarea locului	4.00	4.00	3.00	4.00	4.00
7	Sunteți mulțumit de atitudinea personalului	4.00	5.00	4.00	4.00	4.00
8	Coresponderea cerințelor ghidului cu activitățile	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00
9	Apreciați utilitatea cunoștințelor	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00
10	Apreciați cu notă de la 1 la 10	9.00	9.00	9.00	9.00	9.00
11	Desfășurarea stagiului de practică	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00
12	Ați fost motivat să efectuați stagiul	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00

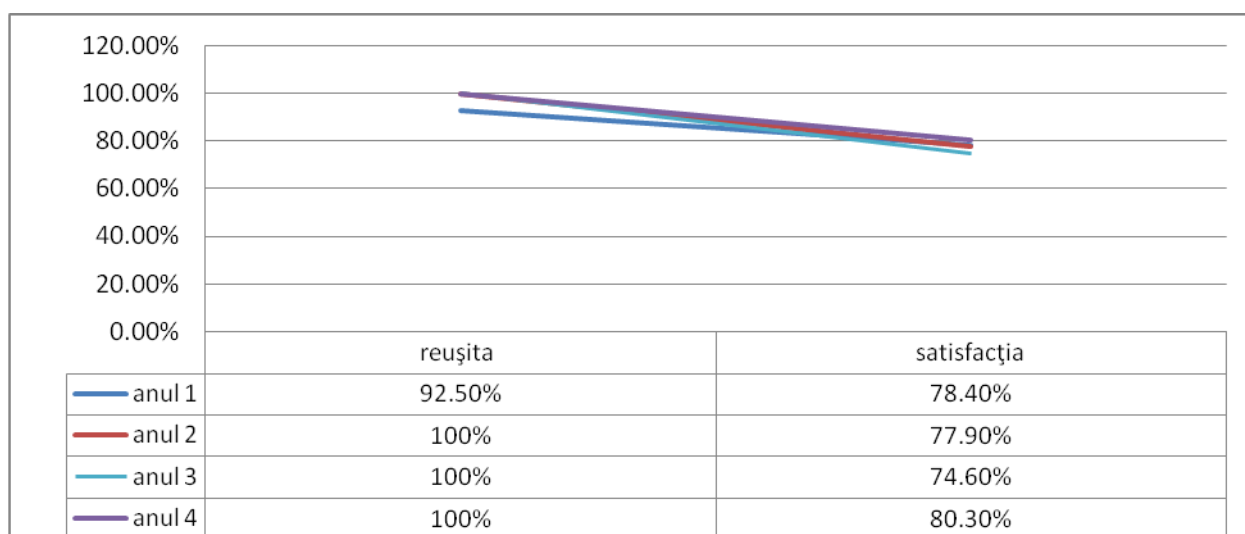
La nivel maxim studenții sunt satisfăcuți de către perioada rezervată desfășurării stagiilor practice, durata lor și posibilitatea de alegere a locului de practică (m=5). Respondenții par a fi mai puțin satisfăcuți în ceea ce privește dotarea locului de efectuare a practicii, de atitudinea personalului, de corespundere a ghidului de practică și de utilitatea cunoștințelor teoretice obținute apriori (m=4). De asemenea nici corespunderea așteptărilor, precum și motivația de a efectua stagiul practic nu sunt la cele mai înalte niveluri (m=4). Însă cel mai jos nivel de satisfacție îl demonstrează studenții la capitolul instruirii preventive și calității ghidului de practică (m=3).

Respondenții au fost rugați să aprecieze cu nota de la 1 la 10 calitatea organizării colocviilor la finele stagiului practic. Astfel nivelul de organizare a colocviului a obținut calificativul maxim de 9 (35,7%) și 10 (35,3%), și doar 0,7% din respondenți au apreciat acest indicator cu nota negativă (fig.2). Acest lucru ne vorbește despre faptul că studenții sunt mulțumiți de organizarea colocviului la finele stagiului de practică.

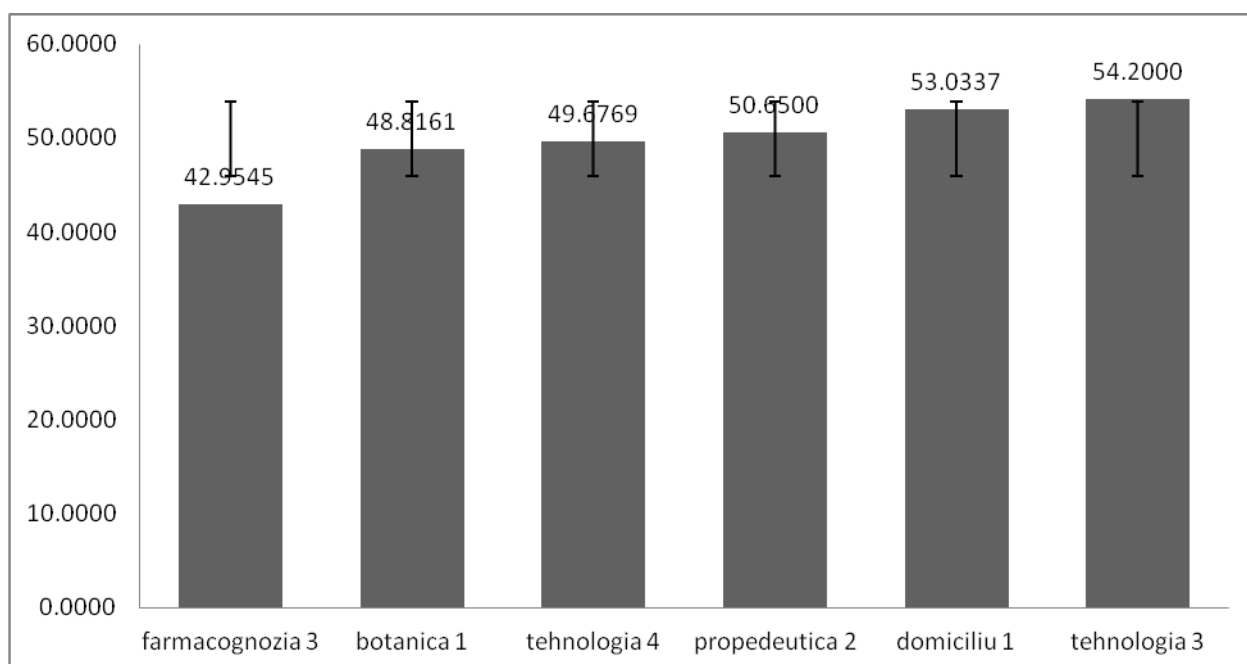
Figura 2. Răspunsurile respondenților privind organizarea colocviului la finele stagiului de practică

Analiza reușitei și calității din borderourile completate a demonstrat un nivel înalt obținut la toate stagiile practice (fig.3). Prin compararea reușitei cu gradul de satisfacție pe ani de studii, se observă că reușita crește, iar gradul de satisfacție scade la anii mici, ca apoi la anii mai mari să crească. Putem înainta ipoteza că gradul de satisfacție pe stagiile practice este influențat în mare măsură de gradul de satisfacție general obținut de către studenți.

Figura 3. Analiza comparativă a reușitei și satisfacției pe anii de studii 1-4

Dar, dacă privim în contextul celor 6 stagii practice incluse în cercetarea dată, atunci cele mai mici valori ai satisfacției sunt obținute la Farmacognozia și Botanica farmaceutică, urmate de tehnologia extemporală de la anul 4 și propedeutica de la anul 2 (fig.4). Trebuie de accentuat că se observă o diferență semnificativă între cele 2 stagii similare: Tehnologia anul 3 și anul 4, care sunt diferite doar prin perioada de efectuare: la anul 3 - în perioada verii, iar la anul 4- în timpul anului de studii. Se poate de presupus că anume această diferență condiționează scăderea satisfacției cu circa 5 puncte la studenții anului 4.

Figura 4. Gradul de satisfacție pe stagii practice, anii 1-4

Prin analiza propunerilor obținute de la studenții, se observă ca majoritatea din ele sunt din domeniul logisticii: condiții de cazare, transport și perioada practicii, care are loc de obicei în iulie-august.

Din propunerile studenților putem menționa următoarele:

- schimbarea perioadei desfășurării stagiului practic
- îmbunătățirea condițiilor la Bardar (cazare, vestiar, duș, cantină)
- efectuarea stagiului practic în mai multe instituții/locuri (posibil peste hotare)
- Îmbunătățirea ghidului de practică etc.

Concluzii

Evaluarea satisfacției studenților, de rând cu alte măsuri, reprezintă un instrument valoros în asigurarea calității învățământului farmaceutic și permite recepționarea feedback-ului necesar în crearea unui sistem de management al calității universitar. Datele din literatură demonstrează utilizarea periodică și de succes a acestui instrument în Școlile de Farmacie la nivel mondial.

Studiul celor 10 stagii practice din anul universitar 2011-2012 a demonstrat un nivel ridicat (media de 78,5%) și omogen de satisfacție a studenților privind organizarea și efectuarea instruirii practice în cadrul Facultății de Farmacie a USMF „Nicolae Testemițanu”. În rezultatul cercetării a fost elaborat un instrument util pentru evaluarea satisfacției studenților, necesar în managementul calității.

Analiza rezultatelor evaluării stagiilor practice la anii 1-4 a relevat un nivel înalt de reușită printre studenți, dar în același timp a negat corelarea între gradul de satisfacție a studenților și reușita obținută în urma examinării.

În urma studiului efectuat, se recomandă de a implementa instrumentul de evaluare a calității elaborat în procesul studiului și de a-l utiliza regulat în procesul managementului calității universitar.

Bibliografie

1. Ferguson P. Student perceptions of quality feedback in teacher education. *Assess Eval High Educ.* 2011; 36(1):51–62.
2. Laaksonen R, Gunasekaran I, Holland R, Leung J, Patel A, Shah J. Influence of student characteristics on satisfaction with pharmacy course. *Pharm Educ.* 2010;10(2):50–57.

3. Maurice Hall, Lezley-Anne Hanna, Siobhan Quinn, Pharmacy Students' Views of Faculty Feedback on Academic Performance. American Journal of Pharmaceutical Education 2012 February 10; 76 (1): 5.
4. Wiedenmayer K, Summers RS, Mackie CA, Gous AG, Everard M. In: Developing pharmacy practice A focus on patient care. Geneva, Switzerland: WHO Department of Medicine Policy and Standards; 2006. New paradigm for pharmacy practice; p. 4.

DIMENSIUNILE POLIPRAGMAZIEI ȘI POLITERAPIEI ÎN CONDIȚII DE AMBULATOR ȘI STAȚIONAR

Mihail Brumărel, Stela Aduji, Anastasia Nicolenco

Catedra Farmacie Socială "Vasile Procopișin", USMF "Nicolae Testemițanu"

Summary

The level of polypharmacy and polytherapy in outpatient and inpatient

Pharmacotherapeutic indications were analyzed for 60 patients hospitalized in three departments of the Municipal Hospital "Sfinta Treime" of Chisinau in order to determine the cases of polypharmacy and polytherapy. Roughly 80% of pharmacotherapeutic indications cases can be classified to polypharmacy. The incidence of polypharmacy is about 1% of medical prescriptions in ambulatory conditions. Pharmacists solve problems related to polypharmacy by contacting physicians and those having over 20 years work experience and higher professionalism sometimes undertake to correct the mistake independently, based on their experience.

Rezumat

Au fost analizate indicațiile farmacoterapeutice a 60 de pacienți internați în trei secții ale Spitalului clinic municipal "Sfânta Treime" din Chișinău în scopul de a evidenția cazurile de polipragmazie și politerapie. Aproximativ în 80% de cazuri indicațiile farmacoterapeutice pot fi clasate la polipragmazie. În condiții de ambulatoriu cazurile de polipragmazie se întâlnesc aproximativ la 1% din indicațiile medicale de administrare a medicamentelor. Farmaciștii soluționează problemele ce țin de polipragmazie contactând medicul curant, iar cei cu stagiu de munca peste 20 ani și cu un profesionalism mai înalt, uneori, își asumă responsabilitatea să corecteze de sinestătător greșeala, bazându-se pe propria experiență.

Actualitatea

Parte componentă a sistemului de sănătate este asistența farmaceutică. Asistența cu medicamente a bolnavilor spitalizați în cadrul sistemului asigurărilor obligatorii de sănătate, se efectuează în volumul prevăzut de standardele de tratament. În cazurile în care tratamentul pacientului este necorespunzător standardelor are de suferit atât sistemul de sănătate, prin prisma faptului că fondurile alocate nu sunt utilizate corespunzător, cât și pacientul care poate avea de suferit atunci când tratamentul nu a fost adaptat stării sale de sănătate. În acest context reprezintă un pericol pentru societate polipragmazia și politerapia. Aceasta reprezintă o problemă majoră care poate avea ca urmări atât micșorarea eficienței tratamentelor, provocarea unor noi probleme de sănătate la pacienți cât și creșterea artificială a costului tratamentelor care într-un final duc la micșorarea încrederii pacienților către medici.

O revizuire sistematică a nivelului polipragmaziei și politerapiei în Republica Moldova ar putea îmbunătăți calitatea tratamentelor pacienților, evitarea unor probleme de sănătate în cazul tratamentelor prescrise incorect, micșorarea prețului pentru tratamentul integral, evitarea utilizării necontrolate a medicamentelor. "...Consumul nerațional de medicamente este deseori asociat cu polipragmazia..."[1]. "...Prevalența prescrierilor iraționale (și prin urmare a polipragmaziei) este mare. De aceea, este important ca lacunele în dovezile actuale să fie lichidate, astfel, încât